

Centralna Komisja Egzaminacyjna

Arkuszy zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

Układ graficzny © CKE 2010

WPISUJE ZDAJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*Miejsce
na naklejkę
z kodem*

dysleksja

**EGZAMIN MATURALNY
Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO**

POZIOM ROZSZERZONY

MAJ 2012

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 10 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
5. Możesz korzystać ze słowników językowych.
6. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
7. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

**Czas pracy:
180 minut**

**Liczba punktów
do uzyskania: 45**

MOB-R1_1P-122

Pisanie własnego tekstu w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu. Wybierz jeden temat i napisz wypracowanie.

Тэма 1: На аснове аналізу і інтэрпрэтацыі вершаў *Спадчына* Янкі Купалы і *Спадчына* Алеся Разанава, напішы, чым яна з'яўляецца для паэтаў.

Янка Купала

Спадчына

Ад прадзедаў спакон вякоў¹
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны²,
І лесу шэлест верасны,
І ў полі дуб апалены.

Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам;

І тое нуднае ягнят
Бляянне³-зоў на пасьбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладбішчы.

І ў белы дзень і ў чорну ноч
Я ўсцяж раблю агледзіны,
Ці гэты скарб не збрыў⁴ дзе проч,
Ці трутнем ён не з'едзены.

Нашу яго ў жывой душы,
Як вечны светач⁵-польмя,
Што сярод цемры і глушы
Мне свеціць між вандолам⁶.

Жыве з ім дум маіх сям'я
І сніць з ім сны нязводныя⁷...
Завецца ж спадчына мая
Ўсяго *Старонкай Роднаю*.

19/IX-1918

Я. Купала, *Спадчына* [у:] В. Сянкевіч, Я. Грыгарук, *Беларуская літаратура. Хрэстаматэя для сярэдніх школ*, WSiP, Warszawa 2001, s. 132.

¹ спакон вякоў – з самага даўняга часу.

² праталіны – месца, дзе растаў снег і агалілася зямля.

³ бляянне – гукі падобныя на крык авечак.

⁴ не збрыў – не прапаў.

⁵ светач – той, хто нясе з сабой ісціну, асвету, свабоду.

⁶ вандол – роў, вузкая глыбокая даліна. Радок ў тэксце мае значэнне: асвятляе шлях, памагае пераадольваць на шляху перашкоды.

⁷ нязводныя – тут у значэнні: неадступныя.

Алесь Разанаў

Спадчына

Калі яна цяжар – тады яна крылы,
калі яна вярэдзіць – тады яна гоіць,
калі яна знясільвае – тады дае сілу...

– Аднак з гэтаю ношкаю⁸ ты не здолееш уступіць на неба, – перасцерагае мяне першы анёл.

– А без яе зноў упадзеш у мінулае, – перасцерагае другі.

Я іх абодвух разумею.
Пісягі⁹ і апёкі на маім целе.
Віхуры клічуць мяне падужацца.
Зямля – частка мяне.
І агністыя мечы анёлаў пільна
ўзіраюцца ў маю душу.

1981 г.

А. Разанаў, *Спадчына* [у:] Я. Карчэўскі, *Сучасная беларуская літаратура. Падручнік па літаратурнай і культурнай адукацыі для вучняў 3 класа сярэдніх школ*, Warszawa 2003, s. 225.

Тэма 2: Прага волі – самая вялікая мара зняволенага чалавека. Паразважай над праблемай на аснове аналізу і інтэрпрэтацыі дадзеных фрагментаў твора Васіля Быкава *Сцяна*.

Васіль Быкаў

Сцяна
(фрагменты)

Сцяна была каменная, закапцелая, дужа старая, як і ўвесь гэты будынак-турма, што дастаўся дыктатару краіны ад ранейшага дыктатара, а таму – ад яшчэ ранейшых. [...] Ён жа тут апынуўся нядаўна. Ранейшыя ягонья гады і месяцы мінулі ў іншым месцы, надта, аднак, падобным на гэта. Таму перамена месца зняволення не дужа яго ўзрушала. [...] Адзіным, што тут прыцягвала ягоную ўвагу, была сцяна. Тая, што насупраць ад дзвярэй.

Колькі і дзе ні сядзеў, ён заўжды цікавіўся сценамі, тым, як і з чаго яны былі зробленыя. І асабліва – што было па той бок, за сцяной. Звычайна па той бок была зваблівая, недаступная для яго воля, пра якую ён не пакідаў марыць. А зробленыя сцены былі як трэба, як гэта ўмелі рабіць калісьці: камень, вапна і цэгла – усё спрэс сцвярдзелае і нязрушнае, не драпанеш. Не прастукаеш нават. [...]

У яго з'явілася надзея, быццам нават цьмяная мэта жыцця. Ён пачаў менш успамінаць былое, нават меней гаротна думаць. Толькі чакаў, як крокі наглядчыка трохі прыціхалі за дзвярыма, тады кідаўся ў кут, сядаў на кукішкі і дзёр, калупаў, драпаў. [...] На ражку, у самым кутку быццам было зручней – мякчэй, ці што. Менавіта там і сышліся цяпер усе ягоныя назапашаныя за гады воля і надзея.

⁸ ношка – перан. усё тое, што абавязан хто-небудзь выканаць, здзейсніць.

⁹ пісага – рубец, шрам.

[...] І праўда, лёс да яго, мусіць, паставіўся міласэрна. Неўзабаве ён выдраў каменны аскялёпак – вузкі, з вострымі бакамі, за якім, аднак, нічога яму не адкрылася. Далей скрозь быў цвёрды, шурпаты, сцюдзёны камень. Але тым аскялёпкам усё ж можна было дзейнічаць, нібы інструментам, тачыць ім паміж камянёў. І ён пачаў тачыць, адломваць, шараваць камень аб камень. [...] Ён па-ранейшаму не ведаў, што яго там чакае – воля ці, можа, новая турма. Але надзея ўпарта малявала яму пэўныя перспектывы волі: спатканне з сябрамі і з ёй... Яму б толькі адолець гэты каменны мур. [...] Яшчэ праз нейкі час ён пратачыў між камянёў вузкую шчыліну, у якую пралазілі чатыры пальцы ягонай рукі. [...] Дзірку пад ранака, перад пабудкай, акуратна закладваў каменным аскялёпкам – той добра клаўся на сваё ранейшае месца, і нават зблізку нічога падазронага нельга было заўважыць. [...]

Ранкам аднаго дня, яшчэ да сняданку, зірнуўшы ў свой кут, ён ледзве не страціў прытомнасць: у змроку цьмяна свяцілася вузенькая кароткая шчылінка. [...]

Наступнаю ноччу ён дамогся новага поспеху – так пашырыў шчыліну, што мог прасунуць у яе абедзве рукі, неяк узяцца за бок каменя. Налезла яго рваць на сябе, але ці вырвецца? Ці стане ў яго столькі сілы? Усё ж сілы, мабыць, было малавата. Тады ён пачаў варушыць камень – цягнуць і піхаць яго з боку ў бок, зверху ўніз. Тое адабрала нямала часу, але дало большы вынік, – здаецца, ён перамагаў каменную пароду. З яго слабымі чалавечымі сіламі і яго магутнаю прагай волі.

Нарэшце ён выдзер гэты камень, хоць у самога паплылі ад натугі каляровыя кругі ўваччу, захлыналася дыханне. У сцяне быў вузкі і глыбокі лаз, з якога патыхнула сцюжай і змрокам бязмесячнай ночы. [...]

Трохі адкаціў убок камень, згорбіўся, нагнуўся – галава пакуль што лезла. Дужа абдзёр вуха, садраў скуру на лобе, але прашчаміцца цэлам было трудней. Галоўнае, не пралазіла плячо і з ім рука, як ён ні выкручваў яе ў гэтым каменным лёху. Тузаўся так і сяк, аж спалохаўся, што зусім зашчаміўся, бо не мог ужо выдзерціся і назад. Але ўсё ж, неяк намогшыся, прашчаміў руку з галавой, мабыць, да крыві абдзёршыся пад кашуляй. Горш, аднак, што і далей не стала лягчэй. Ён ужо адчуваў, што прасунуцца назад ці наперад у яго проста не стае сілы. Нейкі час ён ляжаў так, зашчэмлены ў камяніцы, і не рухаўся. І тады выразна адчуў, што прападзе. Калі не знойдзе ў сабе сілы на апошні рывок. Яго ахапіў спалох. Але спалох, мусіць, і надаў сілы, прымусіў ірвануцца. За штосьці ён учапіўся рукой наперадзе і трохі пасунуўся. Затым зноў напяўся і яшчэ пасунуўся. І яшчэ. І ўрэшце па грудзі выдзерся з каменнага лёху, далей стала лягчэй. І ён апынуўся пад сцяной знадворку, на мокрым, сцюдзёным бруку з дробнаю траўкай між камянёў.

Вакол было цёмна, даволі сцюдзёна, але зацішна. Нейкі час ён пластом ляжаў на бруку, аддыхаўся, не ў стане падняцца, каб сесці. Пасля падняў галаву – у чорным небе высіўся шэры мур сцяны, ад якой паўколам зачынаўся іншы, – мабыць, вежа гэтага старога збудавання. Сцяна была ўзбоч, каля ягонага лёху, што чорнаю плямаю зеўраў¹⁰ нізка ля ног. Вакол была ноч і воля, да якой ён нарэшце дапяўся. Але чаму ж ад яго адхлынула радасць?

¹⁰ зеўраць – быць бачным, адкрытым (пра адтуліну, яму і пад.).

Нешта ўпарта замінала той яго радасці, можа, змрочная няпэўнасць наваколля – што тое было? Вуліца, падворак, закінуты сквер? Але нідзе не відаць было дрэваў. Хоць павінны ж былі яны расці ля старога турэмнага муру. Замест дрэваў стромка ішла ўвысь чорная вежа, а за ёй мроіўся ў цемры шэры прасцяг той жа сцяны. З кепскім прадчуваннем ён устаў на ногі, хістаючыся, патэпаў уздоўж сцяны, мацаючы яе збітай да крыві рукой. Пад яго босымі нагамі быў слізкі сцюдзёны брук. Хутка ён упёрся ў куток; высокая, на два паверхі сцяна паварочвала ў іншым кірунку. Ледзьве не падбегам ён скіраваў ля яе, усё мацаючы рукамі яе шурпаты тынкаваны бок, думаючы натыкнуцца на браму, арку ці які выезд. Ды марна. Ён бег нядоўга і ледзь не выцяўся аб выступ старой і няроўнай каменнай кладкі, за якой, аднак, бы чарнелася штосьці. То была шырокая і высокая ніша з дзвярыма-выездам з гэтай каменнай пасткі. І праўда, у нішы чарнеліся вялізныя, абкаваныя жалезнымі крывулякамі дзверы, але ні каля іх, ні ўнізе не прасвечвала ні шчыліны. Не было і клямкі. Ён ціха патузаў дзверы, паштурхаў плячом – тыя нават не скрануліся ад яго слабой сілы. Тады ён кінуўся адсюль у другі бок, выцяўшыся аб штось у цемры, апынуўся на бруку. Моцна пабіў калена, ускочыў і знерухомеў у палахлівым здзіўленні. Над ім у змрочнай шэрані неба высіўся знаёмы абрыс шыбеніцы, амаль над самай галавой невысока звисала вярхоўка-пятля. Пад ёй быў збудаваны драўляны падмостак, на які ён і натыкнуўся ў змроку. Выйсця адсюль не было.

Прыгаламшаны і знясілены, ён ціха апусціўся долу. То быў поўны тупік; пастка за ім зачынілася. Надзея, што вяла яго гэтулькі часу, увачавідкі змарнела і раптам сканала. Ён яшчэ жыў, але толькі нейкаю часткаю свае істоты. Жыць у турме не мела сэнсу, памерці таксама мела не большы сэнс. Добра б не нарадзіцца зусім. Але, на жаль, тое ад яго не залежала...

В. Быкаў, *Сцяна* [у:] Я. Карчэўскі, *Сучасная беларуская літаратура. Падручнік па літаратурнай і культурнай адукацыі для вучняў 3 класа сярэдніх школ*, Warszawa, 2003, s. 154–158.

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)